

A Linguistic Analysis of *Surah al-Muzammil*: A Functional Perspective

Faezeh Iranpour

M.A. in Arabic Language and Literature, Vali-e-Asr
University, Rafsanjan, Iran

Reza Mohammadi*

Assistant Professor, Department of Arabic Language
and Literature, Vali-e-Asr University, Rafsanjan, Iran

Hossein Bazoubandi

Assistant Professor of Linguistics and Translation
Studies, Vali-e-Asr University, Rafsanjan, Iran

Abstract

This paper analyzes *Surah al-Muzammil* via Halliday's Systemic Functional Linguistics (SFL). The study mainly aims to investigate the mechanisms related to the representation of the modality, to specify the process types, and finally, to find the types of thematic structure. In terms of interpersonal metafunction, the theme is the dominant aspect in most of the clauses of *Surah al-Muzammil*; this result shows that most of the verses have a realistic aspect and description of facts, and also God wants to make his words firm by using more of this mood, delivering and creating a sense of confidence in the audience as well. Moreover, the present tense is the dominant tense in *Surah al-Muzammil*. Since the scope of the present tense is vast and can include all tenses, the speaker has used chiefly present

*Corresponding Author: reza.mohammadi95@vru.ac.ir

How to Cite: Iranpour, F., Mohammadi, R., & Bazoubandi, H. (2024). A linguistic analysis of *Surah al-Muzammil*: A functional perspective. *Language Science*, 11(19), 177-210. doi: [10.22054/ls.2024.65121.1510](https://doi.org/10.22054/ls.2024.65121.1510).

tense verbs in the surah. Examining the polarity of clauses indicates a high percentage of positive polarity compared to negative polarity, and this predominance of positive polarity, along with the predominance of theme, increases the speaker's confidence. In addition, based on the ideational metafunction, the material process has the highest frequency in the surah. The high frequency of the material process is due to the objectiveness of the word in the text of the surah- the more objective the speech, the more influential the text. As to the textual metafunction, most of the clauses' thematic structure is unmarked, indicating that the speaker tries to use the same typical mechanism in everyday language to construct information structure.

Keywords: Holy Quran, Surah al-Muzammil, interpersonal metafunction, ideational metafunction, textual metafunction

1. Introduction

Systemic Functional Linguistics (SFL) is a widely used linguistic approach that can effectively analyze the Qur'anic texts despite the structural differences between English and Arabic (Halliday & Matthiessen, 2014). Based on this linguistic school, language structure is affected by the functions it performs in the context of communication and the outside world (social settings) (Bazobuandi & Sahrai, 2015: 2). Halliday points out that the primary purpose of human communication is the exchange of meaning. For this reason, the semantic system of a natural language can be divided into several separate semantic components that are related to the most general functions of the language, which Halliday calls metafunctions by which Halliday means "that part of the language system, the special semantic and lexical/grammatical properties that have evolved to form the discussed metafunction" (Safaei et al., 2017: 118). Halliday states that three ideational, interpersonal, and textual meta-functions constitute the SFL. According to the general communicative view of

the SFL, the present study examines all three ideational, interpersonal, and textual meta-functions in Surah al-Muzzammil.

Research Questions

The present study seeks to answer the following questions via a descriptive-analytical method within SFL:

- 1- Based on the interpersonal metafunction, what mechanisms are used to represent modality in *Surah al-Muzzammil*, and how are the temporality and polarity in *Surah al-Muzzammil* distributed?
- 2- Based on ideational metafunction, what kind of processes are used in *Surah al-Muzzammil*, and which has the most frequency in *Surah al-Muzzammil*?
- 3- What mechanisms are employed to organize the message based on the textual metafunction?

2. Literature Review

In recent years, in the SFL framework, several works have been published in various fields; of course, the number of studies related to holy texts, especially the Holy Quran (despite the importance of the related discourse), is insignificant. This section reviews some works done on the holy texts via the SFL principles:

Batmani (2010) analyzed the verses of Surah Yaseen from the perspective of the principles of Halliday's SFL. It mainly aimed to test the mentioned theory and check its applicability in the field of Quranic data. Similarly, Azizkhani et al. (2017) examined the text of Surah Al-Inshirāḥ with a linguistic analysis, based on Halliday's SFL, in three ideational, interpersonal, and textual metafunctions. In his master's thesis, Shojaei (2018) employed a descriptive-analytical method to investigate the exchanging meaning in 112 wisdom sayings of Nahj al-Balagheh in terms of interpersonal metafunction. Bazoubandi (2019) using a descriptive-analytical method employed the SFL principles of Halliday and Matthiessen (2014) to investigate the construction of modality in the dialogue between God the Almighty

and Iblis in four surahs Al-A'raf, Al-Hijr, Al-Isra' and Sād. Then, using the Prototype theory (Rosch, 1978), the markedness hierarchy (Greenberg, 1966), and the frequency criterion (Croft, 2003), the cognitive and typological interpretation of these results were offered for a better understanding of the structural features of the Qur'anic language.

3. Methodology

This research used a descriptive-analytical method to examine the Surah al-Muzzammil in the Holy Quran based on the SFL principles; all of its clauses were identified (48 clauses) and analyzed in terms of interpersonal, ideational, and textual metafunctions. To explore the interpersonal metafunction, the modality of each clause was determined by mentioning the subject and tense of each clause in the form of specific tables, and the speech function and dominant modality of each clause were also selected from the declarative and non-volitional mood. In addition, the polarity of each clause and the constituent elements of the remaining clause were also determined. All six processes and their dominant frequency were examined based on the ideational metafunction. Concerning the textual metafunction, the initial structure of the clauses and their markedness were investigated.

4. Conclusion

4.1. Ideational Metafunction

The results show that all kinds of processes are used in this *Surah al-Muzzammil*, and the material and mental processes are the most frequently used processes in this surah, with a frequency of 31.25 and 25%, respectively. The reason for using the material process more than other processes is that from the very beginning of the Surah, God talks about the heavy mission of the Prophet and the problematic responsibility of prophethood and uses material processes to speak to

the Prophet and the believers. This issue makes the blessings more concrete for the Prophet, and he is more affected because the more objective the speech is, the more persuasive it is (c.f., Nabifar, 2014: 22); making the text more understandable. In addition, the frequency of the mental process after the material process indicates that throughout this surah, God invites the Prophet and the believers to things that directly require the understanding and feeling of his audience- verbs used in some clauses of *Surah al-Muzzammil*, are those that can be understood with sense and perception.

4.2. Interpersonal Metafunction

Concerning the distribution of modality types in *Surah al-Muzzammil*, the results indicate that all modality types are used in the surah. However, the declarative is the dominant modality in the surah, with 62.5%, and the non-volitional mood accounts for 37% of the modality of *Surah al-Muzzammil*. As to tenses, the results show that the present tense is dominant with 47.91 %, and the past and metatense account for 33.33 and 18.75 percent, respectively. Here, according to the discussion of Greenberg's markedness hierarchy and Croft's frequency of occurrence criterion (Bazoubandi, 2019) and using the data of the whole corpus, it can be pointed out that the future tense is the most marked because the frequency of its occurrence compared to other tenses is less. The present tense is considered the least marked tense in the available data due to the highest frequency of occurrence. There is a direct relationship between markedness and frequency of occurrence-the less frequent a particular tense is, the more marked that tense is. As to the distribution of the polarity of clauses, the positive polarity of clauses at 97.91 % surpassed the negative polarity at 2.08 %. This result is also wholly consistent with the discussion of Greenberg's markedness hierarchy and Croft's frequency criterion- positive clauses are unmarked due to high frequency, and negative clauses are marked due to low frequency.

4.3. Textual Meta-function

More than 96% of the clauses have unmarked structures, and sometimes marked structures are also evident due to the Qur'anic emphasis. In response to the why of dominant frequency of the unmarked structure in *Surah al-Muzzammil*, it can be said that the style and language of the surah, in particular, and the text of the Holy Qur'an, in general, is such that it can use the conventional words of the Qur'an and with the most eloquent tone and dialect means to introduce its speech to the audience; complex dialects and linguistic deconstruction are avoided in the text so that the meaning of the words is within the level of ordinary people's understanding. In comparison, literary texts try to violate language rules using various literary techniques. This issue makes it difficult for the audience to understand, but in the text of *Surah al-Muzammil* and the Qur'an, several unmarked constructions can be observed, one of the aspects distinguishing it from various literary texts.

تحلیل زبان‌شناختی سوره مزمل؛ نگاهی نقش‌گرایانه

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی، دانشگاه ولی‌عصر «عج» رفسنجان، ایران

فائزه ایرانپور

استادیار زبان و ادبیات عربی، دانشگاه ولی‌عصر «عج»، رفسنجان، ایران

رضا محمدی *

استادیار زبان‌شناسی، دانشگاه ولی‌عصر «عج»، رفسنجان، ایران

حسین بازوبندی

چکیده

مقاله پیش‌رو تلاشی است در راستای تحلیل آیات سوره مزمل بر اساس نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلبدی. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی سازوکارهای مربوط به بازنمایی مقولات و وجه‌نمایی، یافتن انواع نقش‌های گفتاری به کاررفته در متن این سوره، مشخص‌ساختن انواع فرایندهای به‌کاررفته و در پایان، یافتن انواع ساخت‌های آغازگری است. نتایج پژوهش حاکی از این است که بر اساس فرانش بینافردی، وجه غالب در اکثر بندهای این سوره وجه خبری است و این نتیجه مبین این نکته است که بیشتر آیات جنبه واقع‌گرایانه و توصیف‌حقایق دارند و همچنین، خداوند می‌خواهد با استفاده بیشتر از این وجه، قطعیت سخن خود را برساند و نوعی حس اطمینان در مخاطب ایجاد کند. همچنین، زمان حال، زمان غالب در متن سوره مزبور است و از آنجا که زمان حال زمانی است که دامنه آن وسیع و در واقع شامل همه زمان‌ها نیز می‌تواند باشد، گوینده در متن این سوره بیشتر افعالی با زمان حال را به کار برده است. بررسی قطبیت بندها حاکی از درصد بالای قطبیت مثبت نسبت به قطبیت منفی است و این غالب بودن قطبیت مثبت در کنار غالب بودن وجه خبری، قطعیت سخن گوینده را بیشتر می‌کند. به علاوه، بر اساس فرانش بازنمودی، فرایند مادی بیشترین بسامد را در متن سوره دارد. فراوانی بالای فرایند مادی به دلیل عینی بودن کلام در متن سوره است؛ هرچه سخن عینی‌تر باشد، متن تأثیرگذارتر است. بر اساس فرانش متنی، ساخت آغازگر بیشتر بندها بی‌نشان است و این غالب بودن نشان می‌دهد که گوینده در تلاش است تا از همان سازوکار متداول در زبان روزمره، در ساخت اطلاعی بهره بگیرد.

واژه‌های کلیدی: قرآن کریم، سوره مزمل، فرانش بینافردی، فرانش اندیشگانی، فرانش متنی.

۱. مقدمه

بدون تردید، تحقیق در متن آیات قرآن کریم با استفاده از نظریه‌های جدید می‌تواند به درک بهتر آنها کمک کند. یکی از حوزه‌هایی که بیشترین تحقیقات را در این باب به خود اختصاص می‌دهد، حوزه زبان‌شناسی است. در این میان، یکی از دیدگاه‌های پرکاربرد زبان‌شناختی که می‌تواند با وجود تفاوت‌های ساختاری زبان‌های انگلیسی و عربی در تحلیل متن قرآن کارآمد باشد، نظریه نقش‌گرای نظام‌مند^۱ هلیدی و متیسن^۲ (2014) است. این نظریه یکی از دیدگاه‌های میانه‌روی نقش‌گرا است که برای توصیف زبان به فرانش‌های زبانی^۳ در متن می‌پردازد. بر مبنای این دیدگاه، ساختار زبان متأثر از نقش‌هایی است که در بافت ارتباطی و در جهان خارج به عهده دارد (بازوبندی و صحرائی، ۱۳۹۴: ۲).

نقش‌گرایی، زبان را مستقل و فارغ از ویژگی‌های ذهن بررسی می‌کند. در واقع، اساسی‌ترین اصل در رویکردهای نقش‌گرا این است که هدف اصلی زبان، ارتباط بین انسان‌ها است و صورت زبانی در خدمت نقش زبانی، یعنی همان نقش ارتباطی است. از نظر هلیدی و متیسن (2014)، مقصود اصلی ارتباط انسان‌ها، تبادل معناست. به همین دلیل، نظام معنایی زبانی طبیعی را می‌توان به تعدادی مؤلفه معنایی^۴ مجزا تقسیم کرد که با کلی‌ترین کارکردهای زبان در ارتباط هستند و هلیدی آنها را فراکارکرد یا فرانش می‌نامد. مراد از فرانش «آن بخش از نظام زبان، امکانات معنایی و واژگی - دستوری خاص است که برای تشکیل نقش یا کارکرد بحث‌شده، تکامل یافته است» (صفایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۸).

از منظر نقش‌گرای نظام‌مند، سه فرانش اندیشگانی^۵، بینافردی^۶ و متنی^۷ نظام معنایی زبان را تشکیل می‌دهند. در پژوهش حاضر، با توجه به نگاه کلی ارتباطی دستور نقش‌گرای نظام‌مند، به بررسی هر سه فرانش اندیشگانی، بینافردی و متنی در تحلیل متن سوره مزمل

-
1. systemic functional linguistics
 2. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M.
 3. metafunction
 4. semantic components
 5. ideational
 6. interpersonal
 7. textual

در قرآن کریم پرداخته شده است. از این رو، پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی در تلاش است برای درک بهتر انتخاب‌های معنایی این سوره، نحوه بازنمایی تجربه شرکت‌کنندگان فرایندهای دخیل در رویدادها، سازوکارهای بازنمایی مقوله وجه‌نمایی^۱، نحوه توزیع زمانداری^۲ و قطبیت^۳ و همچنین، شیوه سازماندهی پیام در ساخت آغازگری را با استفاده از فرانش‌های سه‌گانه فوق بررسی کند.

۲. پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر آثار بی‌شماری در چارچوب دستور نقش‌گرای نظام‌مند در حوزه‌های مختلف به چاپ رسیده است که البته در این میان، سهم آثار مرتبط با متون مقدس، به‌ویژه قرآن کریم (علی‌رغم اهمیت بسیار زیاد گفتمان مربوطه) ناچیز است. در اینجا، به تناسب بحث، به ذکر چند نمونه از آثار مرتبط با متون مقدس در چارچوب نظریه موردبحث می‌پردازیم:

باتمانی (۱۳۸۹) بندهای آیات سوره یس را از منظر اصول و مبانی نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی تحلیل کرده است. وی در صدد دستیابی به مفاهیم ژرف‌ساختی^۴ قرآن و تحلیل لایه‌های مختلف معنایی آن نیست، بلکه هدف اصلی این پژوهش، آزمودن نظریه مذکور و بررسی قابلیت اعمال آن در حیطه داده‌های قرآنی است. در پژوهشی مشابه، عزیزخانی و همکاران (۱۳۹۶) متن سوره انشراح را با تحلیلی زبان‌شناختی، مبتنی بر دستور نظام‌مند هلیدی، بر مبنای سه فرانش تجربی، بینافردی و متنی بررسی کردند. در این پژوهش، تمام بندهای این سوره، بر اساس سه فرانش مذکور به صورت جداگانه توصیف شده و ضمن تحلیل برجسته‌سازی زبانی^۵، بازتاب ویژگی‌های معنایی متن در ویژگی‌های بافت موقعیت^۶ نیز بررسی شد.

شجاعی (۱۳۹۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به بررسی شیوه تبادل معنا در ۱۱۲ حکمت از نهج البلاغه، از منظر فرانش بینافردی

-
1. modality
 2. finite
 3. polarity
 4. underlying
 5. foregrounding
 6. context of situation

پرداخته است. نگارنده به اذعان خویش، در صدد تحمیل نظریه هلیدی بر ساختار زبان عربی نیست، بلکه هدف اصلی را آزمودن نظریه مذکور و قابلیت تعمیم آن در حیطه داده‌های پیکره و تعیین سازوکارهای به کاررفته در جملات قصار برای بازنمایی مقوله وجه‌نمایی می‌داند.

بازوبندی (۱۳۹۵) نیز، با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی در چارچوب زبان‌شناسی نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و متیسن (2014) به بررسی ساخت وجهی در جریان گفتگوی خداوند متعال و ابلیس در چهار سوره «اعراف»، «حجر»، «اسراء» و «ص» می‌پردازد و سپس، طبق نتایج حاصل از این بررسی، با استفاده از مفهوم‌شناختی سرنمون رُش^۱ (1978)، سلسله‌مراتب نشان‌داری^۲ گرینبرگ^۳ (1996) و معیار بسامد^۴ کرافت^۵ (2003)، به تبیین شناختی و رده‌شناختی این نتایج در راستای فهم بهتر ویژگی‌های ساختاری زبان قرآن اشاره می‌کند. نتایج عمده این پژوهش نشان می‌دهد که زبان قرآن، از همان سازوکارهای رایج و قواعد حاکم بر تعاملات زبان بشر بهره گرفته است و به لحاظ زبان‌شناختی، اساساً زبانی ساده است، نه ادبی و خاص.

در پژوهشی دیگر، صادقی (۱۳۹۸) در پایان‌نامه ارشد خود به تحلیل سوره انسان با تکیه بر سه فرانش متنی، اندیشگانی و بینافردی می‌پردازد. نتایج پژوهش مزبور حاکی از بسامد غالب فرایند مادی^۶، زمان حال^۷، قطبیت مثبت^۸، وجه خبری^۹ و ساخت بی‌نشان مبتدا - خبری^{۱۰} است^{۱۱}. با توجه به مطالعات فوق، تاکنون هیچ پژوهشی سوره مزمل را در چارچوب دستور نقش‌گرای هلیدی بررسی نکرده است.

1. Rosch, E.
2. markedness hierarchy
3. Greenberg, J.
4. frequency criterion
5. Croft, W.
6. material process
7. present tense
8. positive polarity
9. declarative mood
10. unmarked thematic structure

۱۱. لازم به ذکر است در این پژوهش آغازگر و پایان بخش الزاماً معادل مبتدا و خبر زبان عربی نیست؛ چون اگر چنین بود، صحبت از سه نوع آغازگر در این پژوهش معنایی نداشت.

۳. مبانی نظری

عمده‌ترین مفاهیمی که اصول و شالوده نظریه دستور نقش‌گرای هیلیدی را تشکیل می‌دهند و برای درک بحث حاضر مهم و اساسی هستند از این قرار هستند:

۱-۳. فرانش

از دیدگاه هیلیدی، ساختار زبان متأثر از نقش‌هایی است که زبان در بافت ارتباطی و در جهان خارج به عهده دارد و این تأثیر به شکل سه فرانش تجلی می‌یابد: اندیشگانی، بینافردی و متنی (Halliday & Matthiessen, 2014: 30):

۱-۱-۳. فرانش اندیشگانی

بر پایه این فرانش، ما از زبان برای صحبت کردن در مورد تجربیات خود از جهان، هم جهان بیرون از ذهن و هم جهان درون ذهن استفاده و رویدادها، حالت‌ها و عناصر دخیل را توصیف می‌کنیم. در این نوع فرانش آنچه که اهمیت دارد محتوای پیام در بافت موردنظر است. از آنجا که در فرانش تجربی رویداد در مرکز توجه قرار دارد، این نوع معنی تجلی حوزه کلام است. هنگام تحلیل متن از نقطه نظر تجربی، توجه به این نکته ضروری است که چه نوع رویداد یا فرایندی در حال وقوع است؛ آیا رویداد موردنظر به طور عینی قابل تجربه است یا فرایندی است ذهنی و غیر ملموس (ابوالحسنی و میرمالک، ۱۳۹۷: ۱۳۳). فرایند، ناظر است بر یک رخداد، کنش، یک حالت احساسی، گفتاری یا وجودی. فرایندها به لحاظ معنایی به شش گروه تقسیم‌بندی می‌شوند و به تناسب معنا، هر گروه مشارکین ویژه‌ای دارند (صفایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۰). هیلیدی و متیسن بر این باورند که فرایندها عبارت‌اند از فرایند مادی، فرایند ذهنی^۱، فرایند رابطه‌ای^۲، فرایند رفتاری^۳، فرایند کلامی^۴ و فرایند وجودی^۵ (Halliday & Matthiessen, 2014: 214).

-
1. mental process
 2. relational
 3. behavioral
 4. verbal
 5. existential

الف) فرایند مادی

فرایندی است که طی آن عملی انجام می‌شود، رخدادی شکل می‌گیرد و یا چیزی اثر می‌پذیرد. در این فرایند تعداد مشارکین بر اساس این که «فعل لازم» باشد یا «متعدی»، تغییرپذیر است. این فرایند دو مشارک «کنشگر^۱» و «هدف^۲» دارد. از جمله افعالی که بر فرایند مادی دلالت می‌کنند می‌توان به «پزیدن»، «گرفتن» و ... اشاره کرد (Halliday & Matthiessen, 2014: 212).

ب) فرایند ذهنی

این فرایند با فرایند مادی متفاوت است. در اینجا، سخن از عمل یا رخدادی فیزیکی به میان نمی‌آید، بلکه سخن درباره افکار، احساسات و ادراکات است. این فرایند لزوماً دو شرکت کننده دارد: شرکت کننده‌ای که فکر می‌کند و می‌اندیشد که «مدرک» یا «حسگر^۳» نامیده می‌شود و آنچه درک یا احساس می‌شود که هلیدی آن را «پدیده^۴» می‌نامد (Eggins, 2007: 233). افعالی مانند فکر کردن، دوست داشتن و غیره بخشی این فرایند به شمار می‌آیند.

پ) فرایند کلامی

فرایند کلامی یا بیانی، مرز بین فرایندهای ذهنی و رابطه‌ای است و بیانگر روابط نمادینی است که در ذهن انسان ساخته شده و به صورت کلام تجلی می‌یابند. افعالی که مفهوم «گفتن» یا «نقل کردن» را منتقل می‌کنند از این نوع بندها هستند. عنصری که نقش انتقال پیام را برعهده دارد «گوینده^۵» نام دارد و معمولاً انسان است، شخصی که مخاطب گوینده قرار می‌گیرد، «شنونده^۶» نامیده می‌شود و «گفته^۷» مطالب گفته شده توسط گوینده است (Halliday & Matthiessen, 2014: 301).

-
1. actor
 2. goal
 3. senser
 4. phenomenon
 5. sayer
 6. receiver
 7. verbiage

ت) فرایند رفتاری

این فرایند در برگیرنده رفتارهای فیزیولوژیک و روان‌شناختی است، از قبیل تماشا کردن، خندیدن، تفکر کردن، اخم کردن، نگران بودن و غیره. در این فرایند یک شرکت‌کننده به نام «رفتارگر» داریم (Halliday & Matthiessen, 2014: 301).

ث) فرایند رابطه‌ای

در این نوع فرایند، رابطه‌ای بین دو مفهوم برقرار می‌گردد. مسأله اصلی در این فرایند، بیان وضعیت و مالکیت چیزی است (Thompson, 1997: 97).

ج) فرایند وجودی

این فرایند از هستی یا نیستی پدیده‌ای سخن می‌گوید. شرکت‌کننده‌ای که در این فرایند از هستی یا نیستی او سخن گفته می‌شود، «موجود» نامیده می‌شود؛ این فرایند که وجود یا وقوع چیزی را نشان می‌دهد. بین دو فرایند مادی و رابطه‌ای قرار می‌گیرد. افعال «هستن»، «بودن»، «وجودداشتن» نمایانگر این فرایند هستند (Halliday & Matthiessen, 2014: 307).

د) عناصر پیرامونی

عناصر پیرامونی^۳، به عناصری اطلاق می‌گردد که به شکل گروه‌های اسمی باشند و با ارائه اطلاعات اساسی و پیش‌زمینه‌ای به مخاطب، شرایط محیطی جریان فعل را در هر بند، فراهم کنند. این عناصر به صورت غیرمستقیم و از طریق حروف اضافه، به بند موردنظر مرتبط می‌شوند. عناصر پیرامونی علی‌رغم بسامد بالایی که در بندهای مختلف دارند، اختیاری هستند. این بدین معناست که نبود آنها در هر بند، در معنا و مفهوم آن خللی ایجاد نمی‌کند (Halliday & Matthiessen, 2014: 310-311).

1. behavior
2. existent
3. circumstantial elements

۳-۱-۲. فرانش بینافردی

در چارچوب این فرانش، از زبان برای تعامل با دیگر افراد، برقراری رابطه و حفظ آن، تحت تأثیر قرار دادن رفتار سایرین، بیان دیدگاه شخصی خود و درک یا تغییر دیدگاه‌های دیگران استفاده می‌کنیم. در این نوع فرانش این فاعل است که اهمیت دارد. از آنجا که در این نوع معنی، شرکت‌کننده‌ها و نگرش‌های آنها مورد توجه‌اند، معنای بینافردی، تجلی فحوای کلام است (ابوالحسنی و میرمالک، ۱۳۹۷: ۱۳۳). در فرانش بینافردی، بند به‌مثابه «تبادل»^۱ تلقی می‌شود. به عبارتی دیگر، بند در نتیجه تعامل گوینده یا نویسنده با مخاطب شکل می‌گیرد. در این تعامل گوینده یا نویسنده و مخاطب هر یک نقش خاصی را ایفا می‌کنند. در نتیجه، عمده‌ترین بخش‌های تعامل عبارت‌اند از ارائه‌دادن و دریافت کردن. از منظر کلی‌تر، می‌توان عمل‌ها یا نقش‌های گفتاری^۲ را به دو دسته تقسیم‌بندی کرد: عرضه^۳ (ارائه) و تقاضا^۴ (دریافت کردن). به همین دلیل، عمل گفتار را تعامل^۵ می‌نامیم. در امر تعامل، حداقل دو فرد (نویسنده یا گوینده و مخاطب) و یا بیشتر دخیل هستند و طی آن اطلاعات^۶ یا کالا و خدمات^۷ بین آنها رد و بدل می‌شود. از دیدگاه فرانش بینافردی، هر بند از دو بخش کلی تشکیل می‌شود: وجه و مانده^۸. وجه اصلی‌ترین عنصر بند در تبادل اطلاعات است.

لازم به ذکر است که وجه در این رویکرد بسیار متفاوت از دیگر رویکردهاست. آنچه در اینجا مهم است جنبه ارتباطی وجه است. عنصر وجه خود از فاعل^۹ (که یک گروه اسمی است) و زمانداری (که بخشی از گروه فعلی است) تشکیل می‌شود. منظور از فاعل نقشی است که مسئول اعتبار^{۱۰} گزاره^{۱۱} است. در واقع، در اینجا فاعل همان فاعل دستوری^{۱۲}

1. exchange
2. speech functions
3. giving
4. demanding
5. interaction
6. information
7. goods & services
8. residue
9. subject
10. validity
11. proposition
12. grammatical subject

است که یکی از نقش‌های اصلی بند، یعنی مسئولیت‌پذیری بند در ساخت وجهی را بر عهده دارد. زمانداری شامل سه عنصر مجزا از هم می‌شود به نام وجه‌نمایی، زمان اولیه^۱ و قطیبت. زمان اولیه همان ارجاع به زمان گوینده است و به ما نشان می‌دهد که زمان انجام گزاره چه بوده است (گذشته، حال یا آینده). عنصر وجه‌نمایی ارجاع به قضاوت گوینده دارد؛ به عبارت دیگر، این عنصر نگرش گوینده نسبت به گزاره را بیان می‌کند. قطیبت به این نکته اشاره دارد که آیا فاعل کاری را انجام داده است یا خیر و انتخابی بین گزاره‌های مثبت و منفی است. لازم به ذکر است که در تقسیم‌بندی‌های زبان عربی، جملات به لحاظ وجه به دو دسته خبری و انشائی (طلبی)^۲ تقسیم می‌شوند که تفاوت بارزی با تقسیم‌بندی دستور هلیدی در زبان‌شناسی دارد:

۱) جمله خبری جمله‌ای است که محتمل صدق و کذب باشد، مانند: «جاءَ زيدٌ» (زید آمد).
 ۲) جمله انشائی جمله‌ای است که احتمال صدق و کذب در آن وجود ندارد، مانند: «اقرأ» (بخوان) و «لا تقنط» (ناامید نباش). جمله انشائی انواع مختلفی دارد که عبارت‌اند از: امر، نهی، تمنی (آرزوی ناممکن)، ترجی (آرزوی ممکن)، استفهام، عرض (درخواست مؤدبانه) و تحضیض (برانگیختن).

دومین عنصری که در ایجاد ساخت بینافردی نقش دارد، عنصر باقی یا مانده است که به سایر بخش‌های بند، به جز عنصر وجه اطلاق می‌شود. سه بخش متفاوت در مانده وجود دارد که عبارت‌اند از:

الف) محمول^۳: پس از جدا کردن عنصر زماندار^۴، آنچه از گروه فعلی به جای می‌ماند، محمول نامیده می‌شود. هلیدی معتقد است به دلیل قابلیت جدا شدن عنصر محدود کننده از گروه فعلی، محمول فاقد این عنصر است (Halliday & Matthiessen, 2014: 144-155).

ب) متمم^۵: معمولاً هر گروه اسمی غیر از فاعل را متمم می‌نامند. به عنوان مثال، در جمله «مریم کتاب را گرفت»، کلمه «کتاب» متمم است.

-
1. primary tense
 2. volitional
 3. predicator
 3. finite element
 5. complement

پ) افزوده^۱: افزوده مشتمل بر گروه‌های قیدی و حرف اضافه‌ای است که به تعداد زیاد در جمله یافت می‌شوند (Halliday & Matthiessen, 2014: 144-155).

۳-۱-۳. فرانش متنی

در این فرانش، به شیوه سازماندهی پیام‌ها پرداخته می‌شود. ما پیام‌های خود را به شیوه‌ای سازماندهی می‌کنیم که با پیام‌های قبلی و بعدی خود و بافت وسیع مرتبط با آنها سازگاری داشته باشند. سازمان‌بندی زبانی پیام به شیوه کلام مربوط می‌شود (Halliday & Matthiessen, 2014: 88-89). فرانش متنی با ساختار متن سروکار دارد و نشان می‌دهد که چگونه آنچه می‌گوییم با بافت پیرامون متن ارتباط دارد. آغازگر نقطه شروع پیام است و انتخاب مناسب آن حکم قلابی را دارد که نویسنده یا گوینده به کمک آن جمله موردنظر را به جملات پیشین متن پیوند می‌دهد. بند، به عنوان پیام، دارای دو بخش است که بخش اول آغازگر نامیده شده است و از ترکیب آن با بخش دوم (پایان‌بخش) پیام شکل می‌گیرد. از دیگر موارد در این مبحث، آغازگر نشان‌دار و بی‌نشان است. در زبان علم، اصطلاح بی‌نشان در معنای «رایج» است که در برابر اصطلاح نشان‌دار به معنای «غیررایج» به کار می‌رود.

حالت بی‌نشان در ترتیب عناصر سازنده جملات خبری در متون علمی زبان فارسی، فاعل + مفعول + فعل است. بنابراین، در جملات خبری زبان فارسی، هرگاه آغازگر جمله با فاعل دستوری، یعنی نهاد منطبق باشد، آغازگر بی‌نشان محسوب می‌شود و در غیر این صورت، نشان‌دار است، مانند:

(۱) نظریه تکاملی داروین، روان‌شناسی را متحول کرد.

(۲) آزمون‌های هوشی را او به دو دسته تقسیم کرد.

در جمله (۱)، «نظریه تکاملی داروین» (فاعل در ابتدای جمله) آغازگر بی‌نشان^۲ و در جمله (۲)، «آزمون‌های هوشی را» (مفعول در ابتدای جمله) آغازگر نشان‌دار است (اعلایی،

1. adjunct

2. unmarked theme

۱۳۸۸: ۹۴-۹۷). باوجود این، در متون زبان عربی حالت بی‌نشان عناصر سازنده جملات خبری، مبتدا + خبر است و هرگاه مبتدا در ابتدای جمله قرار گیرد و بعد از آن خبر واقع شود، آغازگر بی‌نشان محسوب می‌شود. این در حالی است که اگر خبر^۱ بر مبتدا^۲ مقدم شود، در این صورت، آغازگر ما نشان‌دار محسوب می‌شود، برای مثال:

(۳)

الشجرة الخانقة شجرة تنمو في الغابات الإستوائية (ساخت بی‌نشان)

مبتدا خبر

ترجمه: درخت خفه‌کننده درختی است که در جنگل‌های استوایی می‌روید.

(۴)

عندی قلم (ساخت نشان‌دار)

خبرمقدم مبتدای مؤخر

ترجمه: قلمی دارم

همچنین، انواع ساختارهای آغازگر - پایان‌بخش از لحاظ لایه‌های معنایی و برحسب تعداد سازه‌ها معین شده است. براین اساس، آغازگر به سه دسته تجربی، ساختاری و بینافردی طبقه‌بندی شده است. آغازگر تجربی در واقع همان کلمه‌ای است که حامل مفهوم اصلی بند و معمولاً فعل است. آغازگر ساختاری همان حروفی هستند که در تعیین ساختار بند مؤثر هستند، مانند حروف عطف. آغازگر بینافردی نیز، حروفی‌اند که در تعیین وجه بند، از جمله وجه خبری و انشائی مؤثرند، مانند حروف و اسامی استفهام و هر آنچه که در تعیین قطیبت و زمانداری بند نقش دارد.

۴. تحلیل داده‌ها

از آنجا که محور پژوهش پیش‌رو تحلیل بندهای سوره مزمل بر اساس نظریه نقش‌گرای هلیدی است، لازم است نخست توضیحاتی در مورد ویژگی‌های این سوره ارائه شود. سوره

1. comment

2. topic

مزمّل یکی از سوره‌های مکی مشتمل بر ۲۰ آیه است که در جزء ۲۹ قرآن قرار دارد. لحن آیات سوره به خوبی نشانگر هماهنگی آن با سوره‌های «مکی» است و بدین ترتیب، احتمال نزول آن در مدینه، چنانکه بعضی گفته‌اند، بعید به نظر می‌رسد. بیشتر آیات این سوره هنگامی نازل شده‌اند که پیامبر (ص) دعوت علنی خود را آغاز کرده بود و مخالفان در برابر او به مخالفت و تکذیب برخاسته بودند. پیامبر (ص) مأمور می‌شود در این مرحله با آنها مدارا نماید (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱: ج ۲۵، ۱۶۱-۱۶۲).

۴-۱. کاربرد مبنای نظری در داده‌ها

در پژوهش حاضر، عملاً تمامی ۴۸ بند سوره مزمّل در پرتو هر سه فرانشس بینا فردی، اندیشگانی و متنی بررسی شده‌اند، ولی به دلیل حجم محدود و فضای ناکافی، صرفاً نمونه‌هایی از تحلیل بندهای این سوره با توجه به سه فرانشس مزبور ارائه شده است. در این صورت، خواننده بحث به خوبی نحوه کاربرد کلی نظریه را درک می‌کند و درمی‌یابد که این بندها نشانگر نمای کلی انواع ساخت‌ها در فرانشس‌های سه‌گانه هستند. در ادامه، این بندها به طور جداگانه و در قالب جدول و نمودار توضیح داده خواهند شد.

الف) ارائه نمونه‌هایی بر اساس فرانشس بازنمودی

در جدول (۱)، بند مورد نظر دارای فرایندی است که در آن یک عمل مادی انجام شده است. از منظر نظریه نقش‌گرا، در این گونه فرایندها عنصر عامل انجام کار «کنشگر» نامیده می‌شود و شرکت‌کننده دیگر که تحت تأثیر عمل قرار می‌گیرد، «هدف» نامیده می‌شود:

جدول ۱: تحلیل بند بر اساس فرایند مادی

شماره آیه	بند	فرایند و نوع آن	شرکت‌کننده‌ها	عناصر پیرامونی
۳	أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (یا اندکی از آن را بکاه)	انْقُصْ: فرایند مادی	أَنْتَ مُسْتَر: کنشگر قَلِيلًا: هدف	مِنْهُ

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۲)، «عَلِمَ» به معنای «دانستن» یا «فهمیدن» است و در حیطه احساس و اندیشه جای می‌گیرد. در تقسیم‌بندی افعال توسط هلیدی، «دانستن» و «فهمیدن» یک نوع فرایند ذهنی تلقی شده و در این بند نیز، «عَلِمَ» یک فرایند ذهنی تلقی

می‌شود. عبارت «أَنْ لَنْ تَحْصُوهُ» سدّ مسدّ (جایگزین) مفعولی برای فعل «عَلِمَ» است و به همین دلیل، در جایگاه «پدیده» قرار می‌گیرد.

جدول ۲: تحلیل بند بر اساس فرایند ذهنی

آیه	بند	فرایند و نوع آن	شرکت‌کننده‌ها	عناصر پیرامونی
۲۰	عَلِمَ أَنْ لَنْ تَحْصُوهُ (می‌داند که هرگز حساب آن را ندارید)	عَلِمَ: فرایند ذهنی	هو مستتر در عَلِمَ: حسگر أَنْ لَنْ تَحْصُوهُ: پدیده

ب) ارائه نمونه‌هایی بر اساس فرانش بینافردي

بنابر اطلاعات ذکر شده در جدول (۳)، «فاء» در این بند فاء عطف است؛ به این معنا که این جمله به وسیله «فاء» عطف به جملات قبل از خود معطوف شده است و افزوده پیوندی محسوب می‌شود. در واقع، به وسیله این حرف، پیوندی بین این جمله با جملات قبل از آن برقرار شده است. «اقرأوا» فعل امر و فاعل و «ما» مفعول به و جمله «تیسر» صله و «من القرآن» متعلق به آن است:

جدول ۳: ساخت بند انشائی مثبت در زمان حال

ضمیر بارز «او»		فاعل	وجه	فَأَقْرَهُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ (۲۰) (آنچه برای شما میسر است، قرآن بخوانید)
انشائی	وجه‌نمایی	زمانداری		
مثبت	قطبیت	محمول	مانده	
حال	زمان			
	قَرَأَ (ریشه فعلی)	متمم		
	مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ	افزوده		
			

جمله ذکر شده در جدول (۴) یک جمله اسمیه در زبان عربی محسوب می‌شود و به زمان خاصی مربوط نمی‌شود. به همین دلیل، طبق نظریه هلیدی زمان جملات اسمیه در زبان عربی را باید فرازمان تلقی کرد:

جدول ۴: ساخت بند خبری مثبت در فرازمان

فاعل		الله	
وجه	زمانداری	وجه‌نمایی	خبری
		قطیبت	مثبت
		زمان	فرازمان
مانده	محمول	وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (۲۰) خداست که شب و روز را اندازه‌گیری می‌کند.	
	متمم	يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ	
	افزوده	

ج) ارائه نمونه‌هایی بر اساس فرانش متنی

در جدول (۵) «أو» حرف عطف است و از آنجا که این حروف در تعیین ساختار جمله نقش دارند، آغازگر ساختاری محسوب می‌شوند و «انْقُصُ» به دلیل فعل بودن نقش اصلی را در انتقال پیام داراست، آغازگر تجربی است. به گفته تامپسون^۱ (117: 1997)، در یک بند فقط یک آغازگر تجربی وجود دارد، این در حالی است که بیش از یک آغازگر ساختاری می‌تواند در آن وجود داشته باشد.

جدول ۵: تحلیل بند با دو آغازگر و ساخت بی‌نشان

بند	
أَوْ انْقُصُ مِنْهُ قَلِيلًا (۳) یا اندکی از آن را بکاه.	
آغازگر	أَوْ انْقُصُ
پایان‌بخش	مِنْهُ قَلِيلًا

در بند جدول (۶)، اسم مؤخر و خبر مقدم برای حرف مشبّهه «إِنَّ» داریم. این بدان معنا است که این بند در اصل «إِنَّ سَبْحًا طَوِيلًا لَكَ فِي النَّهَارِ» بوده، اما بنابه دلایل نحوی زبان عربی این گونه بازنمایی شده است. بنابراین، بند مذکور دارای ساخت نشان‌دار است که دلیل آن ممکن است وجود تأکیدات قرآنی یا هرگونه کارکردهای بلاغی دیگر باشد:

1. Thompson, G.

جدول ۶: تحلیل بند با دو آغازگر و ساخت نشان‌دار

بند		بند
<p>إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا (۷) تو را، در روز، آمدوشدی دراز است.</p>		
ساختاری - ساده - بی‌نشان	إِنَّ	آغازگر
تجربی - ساده - نشان‌دار	لَكَ فِي النَّهَارِ	
سَبْحًا طَوِيلًا		پایان‌بخش

۲-۴. بررسی کمی داده‌ها

پس از تحلیل بندهای سوره مزمل بر اساس فرانش‌های سه‌گانه، در ادامه، تحلیل بندها به صورت کمی و در قالب جدول‌ها و نمودارها ارائه می‌شود.

الف) نتایج کمی بررسی داده‌ها بر اساس فرانش‌های بازنمودی

بر اساس جدول (۷)، در فرانش‌های بازنمودی، فرایند مادی با ۳۱/۲۵ درصد بیشترین بسامد و فرایند وجودی با ۲/۰۸ درصد کمترین بسامد را دارد.

جدول ۷: بسامد و درصد کلی فرایندها بر اساس فرانش‌های بازنمودی

ردیف	نوع فرایند	بسامد فرایند در تمام بندها	درصد بسامد فرایند
۱	مادی	۱۵	۳۱/۲۵
۲	ذهنی	۱۲	۲۵
۳	رابطه‌ای	۹	۱۸/۷۵
۴	رفتاری	۷	۱۴/۵۸
۵	کلامی	۴	۸/۳۳
۶	وجودی	۱	۲/۰۸
	مجموع	۴۸	۱۰۰

برای دو فرایند مادی و ذهنی بیشتر نمونه‌هایی ذکر کردیم، اما در خصوص فرایندهای دیگر می‌توان مثال‌های ذیل را عنوان کرد:

- فرایند رابطه‌ای:

(۵) إِنَّ اللَّهَ عَفْوٌ رَّحِيمٌ / خدا آمرزندهٔ مهربان است (۲۰).

- فرایند رفتاری:

(۶) فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ/ فرعون به آن فرستاده عصیان ورزید (۱۶).

- فرایند کلامی:

(۷) فَأَقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ/ هر چه از قرآن میسر می شود، بخوانید (۲۰).

- فرایند وجودی:

(۸) لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ/ خدایی جز او نیست (۹).

ب) نتایج کمی داده‌ها بر اساس فرانش بینافردی

بر اساس نتایج پژوهش که در جدول (۸) قید شده است، در فرانش بینافردی، بیشترین بسامد مربوط به جملات خبری (۶۲/۵ درصد) و کمترین بسامد مربوط به جملات انشائی (۳۷/۵ درصد) است.

جدول ۸: بسامد و درصد کلی انواع وجه بر اساس فرانش بینافردی

ردیف	نوع وجه	بسامد وجه در تمام بندها	درصد بسامد وجه
۱	خبری	۳۰	۶۲/۵
۲	انشائی	۱۸	۳۷/۵
	مجموع	۴۸	۱۰۰

بنابر اطلاعات مندرج در جدول (۹)، بنابر فرانش بینافردی، زمان حال در ۴۷/۹۱ درصد از موارد، زمان فرازمان در ۳۳/۳۳ درصد از موارد و زمان گذشته در ۱۸/۷۵ درصد از موارد مشاهده شده‌اند:

جدول ۹: بسامد و درصد کلی وقوع فرایندها بر اساس فرانش بینافردی

ردیف	نوع زمان	بسامد زمان در تمام بندها	درصد بسامد زمان
۱	حال	۲۳	۴۷/۹۱
۲	فرازمان	۱۶	۳۳/۳۳
۳	گذشته	۹	۱۸/۷۵
	مجموع	۴۸	۱۰۰

برای هریک از موارد ذکر شده در جدول (۹) می‌توان نمونه‌های زیر را ذکر کرد:

- جمله خبری در زمان حال:

(۹) و مَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ/هر کار خوبی برای خویش از پیش فرستید (۲۰).

- جمله خبری در زمان گذشته:

(۱۰) تَابَ عَلَيْكُمْ/پس بر شما بخشید (۲۰).

- جمله خبری در فرازمان:

(۱۱) وَ أَخْرُؤْنَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ/عده‌ای در زمین سفر می‌کنند (۲۰).

- جمله انشائی در زمان حال:

(۱۲) فَأَقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ/هرچه از قرآن میسر می‌شود بخوانید (۲۰).

جمله انشائی در زمان گذشته: یافت نشد.

جمله انشائی در فرازمان: یافت نشد.

بنابر اطلاعات مندرج در جدول (۱۰)، بر اساس فراتنش بینافردی، در ۹۷/۹۱ درصد از موارد قطبیت مثبت و در ۲/۰۸ درصد از موارد قطبیت منفی است:

جدول ۱۰: بسامد و درصد کلی قطبیت بندهادر فراتنش بینافردی

ردیف	نوع قطبیت	بسامد قطبیت در تمام بندها	درصد بسامد قطبیت
۱	مثبت	۴۷	۹۷/۹۱
۲	منفی	۱	۲/۰۸
	مجموع	۴۸	۱۰۰

مواردی از کاربرد قطبیت مثبت و منفی در سوره مزمل از این قرارند:

- قطیبت مثبت

(۱۳) إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً / قطعاً برخاستن شب رنجش بیشتر و گفتارش راستین تر است (۶).

- قطیبت منفی:

(۱۴) عِلْمٌ أَنْ لَنْ تُحْصَوْه/ او می داند که هرگز حساب آن را ندارید (۲۰).

ج) نتایج کمی داده‌ها بر اساس فرانش متن

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۱)، بر اساس فرانش متن در ساخت‌های آغازگر - پایان‌بخش، بیشترین بسامد مربوط به ساخت بی‌نشان با ۴۶ بند است و تنها ۲ بند با ساخت نشان‌دار وجود دارد:

جدول ۱۱: بسامد و درصد کلی انواع ساخت‌های آغازگر - پایان‌بخش بر اساس فرانش متن

ردیف	نوع ساخت آغازگر - پایان‌بخش	بسامد ساخت در تمام بندها	درصد بسامد ساخت
۱	بی‌نشان	۴۶	۹۵/۸۳
۲	نشان‌دار	۲	۴/۱۶
	مجموع	۴۸	۱۰۰

مثال‌های زیر نمونه‌هایی از ساخت بی‌نشان و نشان‌دار هستند:

- ساخت بی‌نشان:

(۱۵) إِنَّ رَيْكَ يَعْلَمُ/ در حقیقت پروردگارت می‌داند (۲۰).

- ساخت نشان‌دار:

(۱۶) إِنَّ لَدَيْنَا أُنكَالًا وَجَحِيمًا/ در حقیقت پیش ما زنجیرها و دوزخ است (۱۲).

۳-۴. تبیین داده‌ها

در این زیربخش به تفسیر و تبیین کلی و مختصر داده‌های آماری فوق خواهیم پرداخت و بررسی بیشتر را به تناسب بحث به بخش دیگر موکول می‌کنیم.

الف) تبیین نتایج حاصل از بسامد فرایندها

بدون تردید، دو زبان فارسی و انگلیسی دارای تفاوت‌های ساختاری بنیادین هستند. اگرچه هلیدی در نظریه نقشگرا تبیین دقیق و موشکافانه‌ای از زبان به دست می‌دهد، ولی از آنجا که این نظریه بر مبنای ساختار زبان انگلیسی شکل گرفته، کاربست و تطبیق این دیدگاه با زبان‌های دیگر از جمله زبان عربی به‌طور صد درصد امکان‌پذیر نیست. برای مثال، تحلیل متن قرآن نشان می‌دهد که در زبان عربی فرایندهای محذوف که با قرینه معنایی از متن قابل استنباط هستند، بیشتر از زبان انگلیسی هستند و در بیشتر موارد، در فرایند رابطه‌ای، فعل محذوف است. به‌همین دلیل، در برخی موارد نمی‌توان به‌طور دقیق فرایندهای زبان عربی را با نظریه هلیدی تطبیق داد و تصمیم‌گیری قطعی در مورد نوع فرایند دشوار خواهد بود. پس از بررسی و تحلیل سوره مزمل بر اساس فرانش اندیشگانی، نتایج حاکی از آن بود که تمامی فرایندهای مطرح از سوی هلیدی در این سوره به کار رفته و فرایندهای مادی و ذهنی، به ترتیب با فراوانی ۳۱/۲۵ و ۲۵ درصد، پرکاربردترین فرایندها هستند.

با توجه به فضای مفهومی سوره، استفاده از فرایند مادی و سپس، ذهنی امری قابل توجیه است، زیرا کاربرد بیشتر فرایند مادی در این سوره و غالب شدن آن به علت حضور چند کنشگر در متن این سوره است که اهداف متفاوتی را دنبال می‌کنند. در تعدادی از بندها، پیامبر (ص) نقش کنشگر اصلی را ایفا می‌کند که هدفش امور مختلفی است که خداوند او را به سوی آنها فرامی‌خواند. به‌طور مثال، یکی از اهدافش دوری کردن از کافران است که خدا پیامبرش را به سوی آن فرامی‌خواند:

۱۷) وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَبِيلًا/ و از آنان با دوری گزیدنی خوش فاصله بگیر (۱۰).

یا در برخی آیات کنشگر خداوند است که اهداف متفاوتی را دنبال می‌کند:

۱۸) إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا/ اِی گمان ما به سوی شما فرستاده‌ای که گواه بر شماست روانه کردیم؛ همان‌گونه که فرستاده‌ای به سوی فرعون فرستادیم (۱۵).

و همچنین، در برخی آیات، مانند مثال‌های (۱۹) و (۲۰) کنشگر برخی مؤمنان هستند:

۱۹) وَأَخْرُوجُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ و [گروهی] دیگر در راه خدا پیکار می نمایند (۲۰).

۲۰) وَ آتُوا الزَّكَاةَ/و زکات را بپردازید (۲۰) که خداوند در برخی از این آیات مؤمنان را به اهدافی که به رستگاری آنها می انجامد (مانند زکات دادن) دعوت می کند.

ب) تبیین نتایج حاصل از بسامد انواع وجه

وجه خبری با ۶۲/۵ درصد، وجه غالب در سوره مزمل است و وجه انشائی ۳۷/۵ درصد از وجه نمایی را به خود اختصاص داده است. در واقع، خداوند متعال با وجه اخباری، وجهیت معرفتی و قطعیت سخن خود را بیان می کند و با استفاده از وجه امری در آیه مبارکه قُم اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا (۲)/ به پا خیز شب را مگر اندکی، وجهیت تکلیفی را نشان می دهد؛ بدین سان که مخاطب خود را در جریان تعامل وارد می کند و از او اینگونه می خواهد که پس از دریافت نعمت‌ها، شکرگزاری کند و به سوی پروردگارش مایل شود (برای مثال، ر.ک. عزیزخانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۷). همچنین، هدف خداوند از استفاده از جملات اخباری، گزارش واقعیات یا توصیف آنها است و می توان اینگونه بیان کرد که با اینگونه جملات به گونه‌ای حس اطمینان را در مخاطب خود ایجاد می کند و مخاطب را از آنچه اتفاق افتاده مطلع می کند.

پ) تبیین نتایج حاصل از بسامد انواع زمان داده‌ها

از آنجاکه مبحث زمان یکی از ویژگی‌های اصلی فعل است، مبحث زمانداری یکی از مباحث مهم در فرانش بینافردی به شمار می رود. پس از تحلیل زمانداری سوره مزمل دریافتیم که زمان حال با ۴۷/۹۱ درصد، زمان غالب بر متن سوره مزمل است و زمان فرازمان و گذشته، به ترتیب ۳۳/۳۳ و ۱۸/۷۵ درصد زمان‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. این در حالی است که زمان آینده در متن این سوره به کار برده نشده است. از سوی دیگر، غالب بودن زمان حال باعث شده است که بندها در این سوره به شکلی ساده و قابل فهم برای مخاطبان بیان شوند. در واقع، زمان حال، زمانی است که دامنه آن وسیع و شامل همه زمان‌ها، از جمله گذشته و آینده نیز می شود.

ت) تبیین نتایج حاصل از بسامد قطبیت بندها

نحوه توزیع قطبیت بندها در این سوره پس از تحلیل بر اساس فرانشی بینافردی به این صورت است که قطبیت مثبت بندها با درصد ۹۷/۹۱ از قطبیت منفی با درصد ۲/۰۸ پیشی گرفته است. حتی در متن قرآن بسیار دیده می‌شود که آیاتی با قطبیت منفی در معنای زیرساختی خود دارای قطبیت مثبت‌اند (باتمانی، ۱۳۸۹: ۱۱۶). به‌طور مثال، آیه «أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ» (فیل، ۱) (مگر ندیدی پروردگارت با پیل‌داران چه کرد؟) در بطن خود حامل مفاهیمی چون اثبات افعال خداوندی و اثبات حقانیتی است که در عالم هستی وجود دارد. شاید بتوان گفت این روش قرآن قدرت تأثیرگذاری فوق‌العاده‌ای دارد و در فهماندن مباحث قرآنی، چون امر هدایت انسان مؤثرتر واقع می‌شود و به‌گونه‌ای قابل توجه متن قرآن را از کسالت دور می‌کند.

ث) تبیین نتایج حاصل از بسامد ساخت مبتدا - خبری

پس از تحلیل بندهای سوره مزمل بر اساس فرانشی متنی و بررسی ساخت مبتدایی بندها به این نتیجه رسیدیم که اکثریت بندها ساخت بی‌نشان دارند و فقط ۴/۱۶ درصد از بندها ساخت نشان‌دار دارند و باتوجه به تحلیل‌های صورت گرفته در متن قرآن کریم، ساخت بی‌نشان همواره فراوانی بیشتری نسبت به ساخت نشان‌دار داشته است. در سوره مزمل در دو آیه شاهد ساخت نشان‌دار هستیم: الف) در آیه «إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا» تو را در روز آمدوشدی دراز است (۷) و آیه «إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَ جَحِيمًا» در حقیقت پیش ما زنجیرها و دوزخ است (۱۲). به اعتبار سخن سامرائی (۱۴۲۸) در کتاب معانی النحو، از مهم‌ترین اغراض تقدیم خبر (از نوع ظرف و جار و مجرور) بر مبتدا، اختصاص و حصر است (سامرائی، ۱۴۲۸: ۱۵۴). به بیان دیگر، در قرآن کریم و سایر متون دینی، هدف از آوردن ساخت خبر مقدم (از نوع ظرف یا جار و مجرور) اختصاص دادن و انحصار یک ویژگی فقط به مبتداست و نه شخص دیگری. آغازگر نشان‌دار، تخصیص و اهمیت چیزی را به مخاطب نشان می‌دهد، زیرا تقدیم آنچه که حقیقت تأخیر است، نشانگر اهمیت آن چیزی است که مقدم شده است (جرجانی، ۱۹۸۴: ۴۲-۴۵).

۵. نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشانگر آن است که انواع فرایندها در این سوره به کار رفته است و فرایندهای مادی و ذهنی، به ترتیب با درصد فراوانی ۳۱/۲۵ و ۲۵ پرکاربردترین موارد هستند. این نتیجه کاملاً با نتیجه گیری عزیزخانی و همکاران (۱۳۹۶) در تحلیل سوره انشراح و همچنین، پژوهش صادقی (۱۳۹۸) در تحلیل سوره انسان همسو است. بر اساس این دو پژوهش، فزونی فرایند مادی باعث افزایش گذرایی متن می شود و متن را قابل فهم می کند. با وجود این، دلیل کاربرد بیشتر فرایند مادی نسبت به دیگر فرایندها این است که خداوند از همان ابتدای سوره از رسالت سنگین پیامبر و مسئولیت سخت نبوت سخن می گوید و از فرایندهای مادی برای سخن گفتن با پیامبر و اهل ایمان استفاده می کند. این موارد باعث می شوند نعمت ها برای پیامبر ملموس تر شوند و او متأثرتر شود، زیرا هرچه سخن عینی تر باشد، ترغیب کننده تر است (برای نمونه، ر.ک: نبی فر، ۱۳۹۳: ۲۲) و متن را برای مخاطب قابل فهم تر می کند. از طرفی، درصد بالای فرایند ذهنی بعد از فرایند مادی، دلالت بر این امر دارد که خداوند در سرتاسر این سوره پیامبر و مؤمنان را به اموری دعوت می کند که به طور مستقیم نیازمند درک کردن احساس مخاطبان خود هستند و افعالی که در برخی بندهای این سوره به کار رفته اند با حس و ادراک قابل فهم هستند. برای مثال، خداوند در آیه *إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا* در حقیقت ما به زودی بر تو گفتاری گرانبار القا می کنیم (۵)، رسالتی عظیم و سنگین بر دوش پیامبر (ص) (که مخاطب اصلی آیه در این بند است) می گمارد که قبل از آن نیازمند خودسازی و استقامت است. القاء کردن به معنای آگاه ساختن است و به کاربردن کلمه «القاء» که یک فرایند ذهنی است، در ابتدای سوره، به دنبال خود طرقي هدایتی در قالب مفاهیم ذهنی برای مسلمان در پی دارد که خداوند تا آخر سوره آنها را بیان کرده است.

در رابطه با نحوه توزیع انواع وجه در متن سوره مذکور، نتایج حاکی از این است که تمام مقولات وجه نمایی در متن سوره به کار برده شده اند، اما همانطور که گفته شد، وجه خبری با ۶۲/۵ درصد، وجه غالب است و وجوه انشائی ۳۷/۵ درصد از کل جملات را به خود اختصاص داده اند. بسامد به دست آمده هماهنگ با نتیجه گیری پژوهش بازوبندی (۱۳۹۵) در تحلیل چهار سوره «اعراف»، «حجر»، «اسراء» و «ص» و نتیجه گیری صادقی

(۱۳۹۸) در باب تحلیل سوره انسان است. در تبیین این نتیجه باید گفت که با بررسی سوره مزمل شاهد گفتگوها و تبادل اطلاعات درخور بسیاری بین خدا و پیامبرش بودیم؛ در سراسر سوره، خداوند پیامبر (ص) و مسلمانان را به موضوعات مختلفی امر و دعوت می‌کند و از طرفی، جملاتی را در قالب خبر برای آنها بیان می‌کند. می‌توان گفت خداوند در این سوره تنها روایتگری است که جریان سوره را به نحوی مناسب هدایت می‌کند و این مسأله می‌تواند استدلال محکمی در پیشی گرفتن وجه خبری بر وجه انشائی باشد.

به‌علاوه، می‌توان دلیل پیشی گرفتن بسامد وجوه خبری بر وجوه انشائی را این امر دانست که وجه خبری وقوع فعل را با حتمیت بیان می‌کند و در این وجه، فعل لزوماً انجام می‌پذیرد. این در حالی است که در سایر وجوه وقوع فعل قطعی نیست و با مفهوم عمل فاصله دارد (شریفی مقدم، ۱۳۸۵: ۱۳۲). در واقع، از آنجا که خداوند سخنش با قطعیت و یقین همراه بوده است، بیشتر شاهد وجوه خبری در این سوره هستیم. از طرف دیگر، شاید بتوان گفت وجه خبری - از آنجا که به‌طور مستقیم گزارشی را اطلاع می‌دهد و به شناخت و درک بهتر شنونده می‌انجامد - بسامد بیشتری را در این سوره و در متن قرآن کریم به خود اختصاص داده است.

در رابطه با زمان‌بندهای مربوط به سوره مذکور، نتایج نشان می‌دهد که زمان حال با درصد ۴۷/۹۱ زمان غالب در متن سوره مزمل است و زمان‌های فرازمان و گذشته، به ترتیب ۳۳/۳۳ و ۱۸/۷۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. در اینجا با توجه به بحث سلسله‌مراتب نشان‌داری گرینبرگ و معیار بسامد وقوع کرافت (ر.ک. بازبندی، ۱۳۹۵) و با بهره‌گیری از داده‌های کل پیکره، می‌توان به این نکته اشاره کرد که زمان آینده نشان‌دارترین زمان است، چون فراوانی وقوع آن نسبت به سایر زمان‌ها کمتر است. از طرفی، زمان حال به‌خاطر بیشترین بسامد وقوع، بی‌نشان‌ترین زمان در داده‌های موجود به شمار می‌رود.^۱ در واقع، بین نشان‌داری و بسامد وقوع، رابطه مستقیمی وجود دارد؛ هرچه بسامد وقوع یک زمان خاص کمتر باشد، آن زمان نشان‌دارتر و هرچه بسامد وقوع یک زمان بیشتر باشد، آن زمان بی‌نشان‌تر است. از آنجا که هدف خدا در این سوره هدایت‌گری

۱. بدیهی است که اگر به رسم رایج، زمان‌بندهای فرازمان را نیز ذیل زمان حال در نظر می‌گرفتیم، نتیجه‌گیری مزبور با قوت بیشتری هم مطرح می‌شد.

است، شاهد فزونی زمان حال بر سایر زمان‌ها هستیم، زیرا هدایتگری برای همه نسل‌ها در عصرهای مختلف است و به گونه‌ای همواره برای تمام انسان‌ها در همه زمان‌ها جدید است؛ به بیان دیگر، سخن هدایت‌گرانه آن متعلق و محدود به عصر و زمان خاصی نیست. زمان حال حقیقتاً زمانی است برای بیان حقایق مسلم و واقعیت‌های علمی و زمانی که حتی گاهی برای سخن گفتن در مورد حوادث گذشته نیز صدق می‌کند. حتی در بعضی آیات این سوره مشهود است که فعل جمله دارای زمان گذشته است، اما قرآن آن مطلب را به گونه‌ای بیان کرده است که گویی همه انسان‌ها در همه زمان‌ها مخاطب آن‌اند، برای مثال در آیه فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا/پس اگر کفر بورزید چگونه از روزی که کودکان را پیر می‌گرداند پرهیز توانید کرد (۱۷) و آیه كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا/وعدۀ او انجام‌یافتنی است (۱۸). این نکته باعث شده است که متن قرآن کریم در نهایت سادگی در دسترس بشر قرار بگیرد و این امر باعث تسهیل ارتباط با مخاطبانش گشته است.

در ارتباط با نحوه توزیع قطبیت بندها در سوره مزمل بر اساس فرانشس بینافردی، قطبیت مثبت بندها با درصد ۹۷/۹۱ از قطبیت منفی با درصد ۲/۰۸ پیشی گرفته است. این نتیجه نیز کاملاً با بحث سلسله‌مراتب نشان‌داری گرینبرگ و معیار بسامد وقوع کرافت و نتایج پژوهش باتمانی (۱۳۸۹) در باب تحلیل سوره یاسین، تحلیل صادقی (۱۳۹۸) در باب سوره انسان و تحلیل بازوبندی (۱۳۹۸) همخوانی دارد. بندهای مثبت به دلیل بسامد بسیار زیاد، بی‌نشان و بندهای منفی به دلیل بسامد پایین نشان‌دار هستند. در واقع، طبق سلسله‌مراتب مذکور و معیار بسامد، قطبیت بی‌نشان در اکثر زبان‌های دنیا مثبت است که در سوره مزمل نیز این نتیجه را دیدیم. وفور قطبیت مثبت در این سوره نشان می‌دهد که این سخنان در اوج قطعیت و صلابت هستند، زیرا از پشتوانه فاعلیت الهی برخوردار هستند؛ چیزی که کمتر در دیگر متون شاهد آن هستیم.

در پاسخ به این پرسش که چرا در این سوره فراوانی ساخت‌های بی‌نشان و نشان‌دار بسیار تفاوت دارد، می‌توان گفت که سبک و زبان سوره و در نهایت متن قرآن کریم به گونه‌ای است که بتواند با استعمال واژگان متعارف قرآنی و با فصیح‌ترین لحن و گویش، مراد سخن خود را به مخاطب القاء نماید. سعی بر آن است که از گویش‌های پیچیده و ساختارشکنی زبانی در متن خودداری شود تا فحوای کلام در حد فهم عوام باشد. این در

حالی است که متون ادبی با بهره‌گیری از صنایع ادبی گوناگون درصدد درهم‌شکستن قواعد زبانی هستند و اینگونه فهم مطلب را دشوار می‌کنند. در متن سوره مزمل و به‌طور کلی در متن قرآن شاهد تعدد ساخت‌های بی‌نشان هستیم که این مسأله یکی از وجوه تمایز آن با متون ادبی گوناگون است. لازم به ذکر است که نتایج حاصل با نتیجه‌گیری باتمانی (۱۳۸۹) در تحلیل سوره یس و صادقی (۱۳۹۸) در تحلیل سوره انسان همسو است. در تحلیل باتمانی (۱۳۸۹) بیش از ۹۶ درصد بندها بی‌نشان هستند و تنها گاهی به اقتضای تأکیدات قرآنی، ساخت‌های نشان‌دار نیز مشهود هستند.

در پایان، با مقایسه نتایج حاصل از پژوهش حاضر با محدود پژوهش‌های قبلی درباره متن قرآن می‌توان چنین ابراز داشت که در تمامی این سوره‌ها، نتایج حاکی از بسامد بیشتر فرایند مادی، زمان حال، قطبیت مثبت، وجه خبری و ساخت بی‌نشان مبتدا - خبری است. این نتایج با سلسله‌مراتب نشان‌داری گرینبرگ و معیار بسامد کرافت کاملاً همسو است و به‌هیچ‌وجه نمی‌تواند امری تصادفی باشد. البته این ادعا نیازمند تأمل و بررسی‌های بیشتری جهت تعمیم به کل متن قرآن است. روی‌هم‌رفته، متن قرآن با توجه به هدف هدایت‌گری و مخاطب خاص خود - که همه انسان‌ها در همه اعصار هستند - دقیقاً از همان ساز و کارهای رایج در زبان روزمره بشری برای تبادل معنا و ارتباط بهره گرفته و این از نشانه‌های اعجاز کلامی قرآن است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Faezeh Iranpour

<https://orcid.org/0009-0002-2491-9401>

Reza Mohammadi

<https://orcid.org/0000-0001-7398-5072>

Hossein Bazoubandi

<https://orcid.org/0000-0001-8317-7677>

منابع

قرآن کریم.

ابوالحسنی، زهرا و میرمالک، مریم‌السادات. (۱۳۹۷). بررسی کتاب‌های درسی دانشگاهی بر اساس نظریه نقش‌گرایی نظام‌مند هالیدی و مقایسه آن با متون همسان غیردرسی. سخن سمت، ۲(۲۰)، ۱۲۹-۱۴۳.

اعلایی، مریم. (۱۳۸۸). بررسی کتب علوم انسانی (انتشارات سمت) بر پایه دستور نقش‌گرایی نظام‌مند هالیدی. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

باتمانی، هوشنگ. (۱۳۸۹). تحلیل سوره یاسین بر اساس نظریه سیستمی - نقشی هالیدی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه رازی کرمانشاه.

بازوبندی، حسین. (۱۳۹۵). بررسی شیوه تبادل معنا در قرآن کریم از منظر فرانتش بینافردی. رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.

بازوبندی، حسین و صحرايي، رضامراد. (۱۳۹۴). تحلیل فرانتش بینافردی در نص و نقش آن در ترجمه قرآن. مطالعات ترجمه قرآن و حدیث، ۲(۳)، ۱-۲۵.

جرجانی، عبدالقاهر. (۱۹۸۴). دلائل الاعجاز. (تعلیق محمود عمر شاکر). قاهره: مکتبه الخانجی.

سامرائی، فاضل صالح. (۱۴۲۸). معانی النحو (ج ۱). بیروت: إحياء التراث العربی.

شجاعی، زینب. (۱۳۹۷). بررسی شیوه‌های تبادل معنا در جملات قصار نهج البلاغه بر اساس نظریه فرانتش بینافردی هالیدی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان.

شریفی‌مقدم، آزاده. (۱۳۸۷). تصویرگونگی در مقوله فعل در زبان فارسی. دستور (ویژه‌نامه فرهنگستان)، ۳(۴)، ۱۳۵-۱۵۱.

صادقی، فرزانه. (۱۳۹۸). بررسی دستور نقش‌گرایی نظام‌مند هالیدی در سوره انسان (با تکیه بر سه فرانتش متنی، اندیشگانی و بینافردی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان.

صفایی، مژگان، عادل، سید محمدرضا و رمضان‌زاده لک، محمود. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل فرایندهای فرانتش اندیشگانی در شعر «کسی مثل هیچ کس نیست» فروغ فرخزاد در چارچوب نظریه نقش‌گرایی هالیدی. شعرپژوهی (بوستان ادب)، ۹(۳۲)، ۱۱۸-۱۴۰.

عزیزخانی، مریم، سلیمان‌زاده، سید رضا و شاملی، نصرالله. (۱۳۹۶). کاربرد دستور نقش‌گرایی هالیدی بر سوره انشراح. پژوهش‌های ادبی و قرآنی، ۵(۴)، ۶۹-۹۵.

مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۱). تفسیر نمونه (چاپ دهم). تهران: دارالکتب الاسلامیه.

نبی فر، نساء. (۱۳۹۳). مطالعه پنج سوره از جزء بیست و نهم قرآن کریم بر پایه دستور نقشگرایی هالیدی. مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مطالعات زبان (۱-۲۴). تهران: دانشگاه جامع علمی کاربردی.

References

The Holy Quran

- Abolhasani, Z., & Mirmalek, M. (2008). Examination of academic textbooks based on Holliday's systematic functional linguistics and its comparison with similar non-curricular texts. *Journal of University Textbooks Research and Writing (Sokhan-e SAMT)*, 2(20), 129-143. [In Persian]
- Alaei, M. (2009). *Examination of humanities books (SAMT Publications) based on Halliday's systematic functional linguistics*. [Doctoral dissertation, Tarbiat Modarres University]. [In Persian]
- Azizkhani, M., Soleymanzadeh, S. R., & Shameli, N. (2017). Applying Halliday's systemic functional linguistics in Surah al-Inshirah. *Literary and Qur'anic Researches*, 5(4), 69-95. [In Persian]
- Batmani, H. (2010). *Analysis of Surah Yaseen based on Halliday's systemic functional linguistics*. [Master's thesis, Razi University]. [In Persian]
- Bazoubandi, H., & Sahrai, R. (2015). The interpersonal meta-functional analysis of Holy Quran and its role in Quran's translation. *Studies on the Translation of the Qur'an and Hadith*, 2(3), 1-25. [In Persian]
- Bazoubandi, H. (2016). *Examining the method of exchange of meaning in the Holy Quran from the perspective of interpersonal function*. [Doctoral dissertation, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian]
- Croft, W. (2003). *Typology and Universals* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Eggs, S. (2007). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. New York: Continuum.
- Greenberg, J. H. (1966). *Language Universals, with Special Reference to Feature Hierarchies*. The Hague: Mouton.
- Halliday, M. A. K., & Matthiessen C. M. I. M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (4th ed.). New York: Routledge.
- Jorjani, A. Q. (1984). *Dalil al-Ijaz (Miracle Evidence)*, (Edited by Mahmoud Omar Shakir). Cairo: Al-Khanji School. [In Arabic]
- Makarem Shirazi, N. (1992). *Nemuneh interpretation of the Holy Quran* (10th ed.). Tehran: House of Islamic books. [In Persian]
- Nabifar, N. (2014). Studying five surahs from the twenty-ninth chapter of the holy Quran based on Halliday's systemic functional linguistics.

Proceedings of the Third International Conference on Applied Research in Language Studies (pp. 1-24). Tehran: University of Applied Science and Technology. [In Persian]

- Rosch, E. (1978). Principles categorization. In E. Rosch, & B. B. Lloyd (Eds.), *Cognition and categorization* (pp. 28-49). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Sadeghi, F. (2019), *Examining Halliday's systemic functional linguistics in Surah Insan based on textual, ideational, and interpersonal meta-functions*. [Master's thesis, Vali-e-Asr University of Rafsanjan]. [In Persian]
- Safaei, M., Adel, S. M. R., & Ramadzadeh, M. (2017). Investigation and analysis of ideational meta-function processes in Forough Farrokhzad's poem 'No One Is Like No One' using Halliday's systemic functional linguistics. *Poetry Studies (Bustan-e Adab)*, 9(32), 118-140. [In Persian]
- Samerai, Fazel Saleh. (2007). *Meanings of syntax* (Vol. 1). Beirut: Ehya al-Torath al-Arabi. [In Arabic]
- Sharifi Moghaddam, A. (2008). Iconicity of verbs in the Persian language. *Dastur (Special Issue of Persian Language Academy)*, 3(4), 135-151. [In Persian]
- Shojaei, Z. (2018). *Investigating the exchanging of meaning in the sentences of the Nahj ol-Balagha quotes based on Halliday's systemic functional linguistics*. [Master's thesis, Vali-e-Asr University of Rafsanjan]. [In Persian]
- Thompson, G. (1997). *Introducing Functional Grammar*. London: Arnold.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: ایرانیور، فائزه، محمدی، رضا و بازوبندی، حسین. (۱۴۰۳). تحلیل زبان‌شناختی سوره مزمل؛ نگاهی نقش‌گرایانه. *علم زبان*، ۱۱(۱۹)، ۱۷۷-۲۱۰. doi: 10.22054/ls.2024.65121.1510

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.